

Factors Influencing in the Economic Empowerment of Livestock Farmers in Savadkouh Shomali County, Mazandaran

Mehdi Amiri ¹ and Mehdi Charmchian Langerodi ^{2*}

1. Department of Agricultural Extension and Education, Sar.C., Islamic Azad University, Sari, Iran.

2. Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Sar.C., Islamic Azad University, Sari, Iran.

* Corresponding Author, Mehdicharmchian@iau.ac.ir

Received Date:
20/10/2025

Revise Date:
16/05/2026

Accepted Date:
31/05/2026

Published Date:
10/08/2026

Article Info Abstract

Research Paper
Volume 4, Issue 1, Spring and Summer 2026
Pages 188 – 204

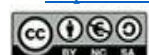
Economic empowerment of rural communities is one of the issues that is increasingly in need of attention. In this regard, this study aimed at factors influencing in the economic empowerment of livestock farmers in Savadkouh Shomali County, Mazandaran in 2024. The statistical population of study includes livestock farmers of Savadkouh Shomali County in Mazandaran Province (N= 425). According to Cochran's formula and stratified random sampling method, 213 livestock farmers were selected as a statistical sample. Data were collected using a researcher-made questionnaire. The questionnaire was divided into seven main sections: economic empowerment, personality factor, job characteristics, economic factor, motivational factor, social factor and training factor with a Likert scale. The content validity of the questionnaire was confirmed by experts' opinions. Also, based on the Average Variance Extracted ($0.633 < AVE < 0.834$), Composite Reliability ($0.894 < CR < 0.981$) and Cronbach Alpha ($0.850 < CA < 0.979$), the questionnaire had a convergent validity and appropriate reliability. SPSS16 and Smart PLS3 software were used to analyze the data. The results of structural equation modeling showed that personality factor, job characteristics and motivational factor had a positive and significant impact on economic empowerment and explained 80.4 percent of it. The personality factor had the greatest overall impact on the economic empowerment of livestock farmers.

Keywords: Motivational, Economic Empowerment, Personality, Job, Savadkouh Shomali.

Cite this article:

Sepahvand, F., naderi mahdei, K., Gholamrezai, S., & Bijani, M. (2026). Strategies for sustainable management of underground water resources in the agricultural sector of Karkheh-olia Basin. *Journal of Rural Development and Extension Studies*, 4(1), 188-204.

 <https://doi.org/10.30470/jrdes.2026.2075532.1106>

2821-2266 © University of Zanjan.

This is an open access article under the CC BY-NC/4.0/License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Economic empowerment is a bottom-up process through which individuals, by increasing their economic capabilities, can respond to their needs and achieve equal rights and power (Drolet, 2010). Economic empowerment is a powerful tool for combating poverty (Sivaraman and Devanathan, 2021). The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD, 2012) defines economic empowerment as the ability to participate in, contribute to, and benefit from development processes in a way that recognizes the value of people's participation, respects their dignity, and allows for a more equitable distribution of the benefits of growth. With increasing economic inequalities and rural populations continually facing socio-economic challenges, specific community-based programs in rural areas, especially those focused on livestock, have attracted increasing attention due to their success in enhancing socio-economic empowerment (Khan and Parashari, 2023). In this regard, this study aimed at factors influencing in the economic empowerment of livestock farmers in Savadkouh Shomali County, Mazandaran in 2024.

Methodology

The statistical population of study includes livestock farmers of Savadkouh Shomali County in Mazandaran Province (N= 425). According to Cochran's formula and stratified random sampling method, 213 livestock farmers were selected as a statistical sample. Data were collected using a researcher-made questionnaire. The questionnaire was divided into seven main sections: economic empowerment, personality factor, job characteristics, economic factor, motivational factor, social factor and training factor with a Likert scale. The content validity of the questionnaire was confirmed by experts' opinions. Also, based on the Average Variance Extracted ($0.633 < AVE < 0.834$), Composite Reliability ($0.894 < CR < 0.981$) and Cronbach Alpha ($0.850 < CA < 0.979$), the questionnaire had a convergent validity and appropriate reliability. SPSS16 and Smart PLS3 software were used to analyze the data.

Results and discussion

Economic empowerment was at a high level, which is far from excellent, and is not consistent with the results of the research of Haji Nejad and Norouzi Nejad (2025) and Karimi and Danesh Mehr (2020). The results of the study indicated that there was no significant difference between the views of male and female livestock farmers regarding economic empowerment, which is inconsistent with the results of the study by Zolfaghari et al., (2024). There was also a significant difference between the views of livestock farmers with different levels of education regarding economic empowerment, and livestock farmers with a post-diploma degree and above had the highest economic empowerment, which is consistent with the results of the studies by Zolfaghari et al., (2024), Kalhori and Mohammadian (2022), and Chama Didana (2019). There was also no significant difference between the views of livestock farmers with different livestock regarding economic empowerment. The results of structural equation modeling showed that personality factor, job characteristics and motivational factor had a positive and significant impact on economic empowerment and explained 80.4 percent of it. The personality factor had the greatest overall impact on the economic empowerment of livestock farmers.

Conclusion

It is suggested that by holding training classes, the level of self-confidence, flexibility and the level of cooperation and coordination of the livestock farmer in work and behavior with other livestock farmers, especially experienced livestock farmers, should be increased. It is necessary to inform the livestock farmer about the real results of work activities and job feedback, and to explain the importance of the livestock farming job and the solutions for success in it, and to create the necessary motivation for the livestock farmer to strive and achieve success. It is necessary to provide the livestock farmer with access to raw materials (straw, barley, bran and concentrate) and help him make the necessary investments in livestock farming, such as construction of a buildings and purchasing milking machines, and to provide

bank facilities to the livestock farmer to increase the economic empowerment of the livestock farmers. Improving the quality of livestock products (meat and milk production) is of great importance, and the livestock farmer must have sufficient knowledge of the market situation for livestock products. The level of job diversity in livestock farming (sheep, cattle, goats, etc.) and the diversity of income sources should be considered. There is a need for educational and research programs to promote the knowledge and skills of livestock farmers and improve livestock farming processes. Holding training courses and practical workshops can help increase the economic empowerment of livestock farmers in the region. Livestock insurance should be given special attention as one of the ways to guarantee and reduce the risk of producers in this sector. In order to continue this profession in the region, it is necessary for the government to provide subsidies for livestock inputs to livestock farmers. The difficulty in providing livestock inputs following the liberalization of prices and the elimination of preferential currency is one of the challenges facing livestock production. The formation of livestock farmers' cooperatives and the establishment of a milk collection station in Savadkouh Shomali County can greatly help livestock farmers in various fields such as the provision of livestock inputs and machinery, the provision of basic and technical goods for milk and red meat producers, the provision of professional work tools for members, the improvement of livestock breeds, the registration of dairy cattle specifications and records, the analysis and collection of raw milk, and methods for providing liquidity to cooperative members.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All authors have contributed equally to the writing and preparation of this article

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

عامل‌های مؤثر در توانمندی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی، مازندران

مهدی امیری^۱ و مهدی چرمچیان لنگرودی^{۲*}

۱. گروه ترویج و آموزش کشاورزی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

۲. دانشیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۵/۲۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۵/۰۳/۱۰

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۵/۰۲/۲۶

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۷/۳۰

اطلاعات مقاله چکیده

توانمندسازی اقتصادی جامعه روستایی از جمله مسایلی است که ضرورت توجه به آن به صورت روزافزونی در حال افزایش است. در همین راستا، این پژوهش با هدف بررسی عامل‌های مؤثر در توانمندی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی در سال ۱۴۰۳ انجام شد. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل دامداران شهرستان سوادکوه شمالی در استان مازندران می‌باشند ($N = 425$) که با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی، ۲۱۳ دامدار به عنوان نمونه‌ی آماری انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته گردآوری شدند. پرسشنامه در هفت بخش اصلی توانمندی اقتصادی، عامل شخصیتی، ویژگی‌های شغلی، عامل اقتصادی، عامل انگیزشی، عامل اجتماعی و عامل آموزشی با طیف لیکرت بود. روایی شکلی پرسشنامه با استفاده از نظر متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. همچنین بر پایه میزان میانگین واریانس استخراج شده ($0.834 < AVE < 0.633$)، پایایی ترکیبی ($0.981 < CR < 0.894$) و آلفای کرونباخ ($0.979 < Cronbach\ Alpha < 0.850$)، پرسشنامه دارای روایی همگرا و پایایی مناسبی بود. برای پردازش داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS16 و Smart PLS3 بهره گرفته شد. یافته‌های مدل‌سازی معادله‌های ساختاری نشان داد که عامل شخصیتی، ویژگی‌های شغلی و عامل انگیزشی تأثیر مثبت و معنی‌دار بر توانمندی اقتصادی دامداران داشتند و ۸۰/۴ درصد از آن را تبیین کردند. بیشترین تأثیرکل در توانمندی اقتصادی دامداران را، عامل شخصیتی داشت.

دوره ۴، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۵
مقاله پژوهشی
صص ۱۸۸-۲۰۴

کلید واژه‌ها: انگیزشی، توانمندی اقتصادی، شخصیتی، شغلی، سوادکوه شمالی.

*نویسنده مسئول: Mehdicharmchian@iau.ac.ir

ارجاع به این مقاله: امیری، مهدی؛ و چرمچیان لنگرودی، مهدی. (۱۴۰۵).

عامل‌های مؤثر در توانمندی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی، مازندران. دو فصلنامه تحقیقات ترویج و توسعه روستایی ۴(۱)، ۱۸۸-۲۰۴.

doi <https://doi.org/10.30470/jrdes.2026.2075532.1106>

2821-2266 © University of Zanjan.

This is an open access article under the CC BY-NC/4.0/License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

مقدمه

توانمندی به عنوان یک مفهوم کلیدی در توسعه اجتماعی و اقتصادی، به فرایند افزایش قدرت و ظرفیت‌های فردی و جمعی اشاره دارد. این مفهوم از دهه ۱۹۵۰ به ویژه در دهه ۱۹۹۰ به یکی از نظریه‌های محوری در توسعه روستایی تبدیل شد (Cornwall & Brock, 2005). توانمندسازی همان فرآیند توانمند ساختن افراد یک جامعه یا یک سیستم اجتماعی است تا به معیشت پایدار دست یابند (آهنگر و بابایی، ۱۴۰۳). در فرآیند توانمندسازی، سعی بر آنست تا محیطی ایجاد شود که تک تک افراد، برای قبول مسئولیت جهت رشد و توسعه، توانایی، اعتماد به نفس، تعهد و آزادی عمل داشته باشند (لامعی، ۱۳۸۲). توانمندسازی را به عنوان فرایندی تعریف می‌کنند که بوسیله آن افراد برای سازماندهی خودشان توانمند می‌شوند و اعتماد به نفس خود را افزایش می‌دهند و از حقوق خود برای انتخاب مستقل و کنترل بر منابع، که منجر به از بین رفتن جایگاه فرودستی ایشان می‌گردد؛ دفاع می‌کنند (Malhotra and Schuler, 2005). توانمندسازی فرایندی است که در آن افراد با ارتقای قابلیت‌ها، مهارت‌ها، تقویت عزت نفس، استقلال، خودآثر بخشی و همچنین بهبود دسترسی به فرصت‌های اجتماعی و اقتصادی در راستای تغییر وضعیت زندگی خود حرکت می‌کنند (Ali and Salisu, 2019). پس می‌توان گفت توانمندسازی فرایندی است که در آن نابرابری از رهگذر ارتقای قابلیت‌ها و مهارت‌های آحاد جوامع به سمت برابری پیش برود (Reshi & Sudha, 2023). هسته و تأکید اصلی توانمندسازی، به توانایی افراد برای کنترل سرنوشت خودشان است (Gupta et al., 2006). توانمندسازی روستاییان، به عنوان فرایندی برای افزایش قدرت تصمیم‌گیری، اعتماد به نفس و مشارکت اجتماعی بوده و نقش کلیدی در تحقق اهداف اقتصادی و اجتماعی ایفا می‌کند. ضرورت توانمندی در جوامع روستایی شامل کاهش فقر و نابرابری است (پاشایی، ۱۴۰۳).

پژوهشگران برای توانمندسازی ابعاد مختلفی را در نظر می‌گیرند. پاروین معتقد است که توانمندسازی افراد شامل چهار بعد، توانمندسازی اقتصادی، توانمندسازی اجتماعی، توانمندسازی سیاسی و توانمندسازی روانشناختی است (Parveen et al., 2004). همچنین پژوهشگران دیگری نیز وجود دارند که ابعاد توانمندسازی را شامل سه بعد اقتصادی-اجتماعی، خانوادگی و روانشناختی می‌دانند (Luttrell and Quiroz, 2007). توانمندی اقتصادی معمولاً به طور خودکار به توانمندی در سایر ابعاد منتهی می‌شود (Bayissa et al., 2018). توانمندسازی اقتصادی فرایندی است از پایین به بالا که طی آن، افراد با افزایش قابلیت‌های اقتصادی، می‌توانند به نیازهای خود پاسخ داده و به حقوق و قدرت برابر دست یابند (Drolet, 2010). توانمندسازی اقتصادی ابزاری قدرتمند برای مقابله با فقر است (Sivaraman and Devanathan, 2021). سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD, 2012) توانمندسازی اقتصادی را به عنوان توانایی مشارکت، کمک و بهره‌مندی از فرآیندهای توسعه‌ای به شیوه‌ای تعریف می‌کند که ارزش مشارکت افراد را به رسمیت شناخته، به کرامت آن‌ها احترام گذاشته و امکان توزیع عادلانه‌تر منافع رشد را فراهم می‌کند. توانمندسازی اقتصادی دسترسی افراد به سرمایه‌های طبیعی، سرمایه‌های مالی، دارایی‌های تولیدی، اطلاعات بازار و سایر فرصت‌های اقتصادی مانند اشتغال را افزایش می‌دهد. توانمندسازی اقتصادی به عنوان فرایند چند بعدی و به هم پیوسته تغییر در روابط قدرت تعریف شده است که قادر است با گسترش انتخاب‌های فرد در زندگی، مؤلفه‌های روانشناختی و سلامتی، اجتماعی، فرهنگی، و کنترل افراد را بر منابع بهبود بخشد (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۹). به تبعیت از تعریف بانک جهانی، توانمندی اقتصادی بیشتر متمرکز بر توانایی افراد در زمینه کسب درآمد، ایجاد شغل، مهارت‌های تخصصی آنها و فعالیت‌هایی است که دارایی فردی و جمعی ایجاد می‌کنند. مطالعه توانمندی اقتصادی به یک گروه خاصی متمرکز شده است و آن هم زنان روستایی می‌باشند. در جوامع در حال توسعه مانند ایران و بالاخص در مناطق روستایی این جوامع، مسأله توانمندسازی به عنوان یک مسأله اجتماعی تنها مربوط به یک گروه خاص نیست بلکه مسأله تمام افراد جامعه می‌باشد (کریمی و دانش مهر، ۱۴۰۰). فعالیت‌های توانمندسازی اقتصادی را می‌توان از طریق ترویج کسب و کارهای کوچک، تعاونی‌ها، برنامه‌های اشتغال‌زایی و گروه‌های پس‌انداز و اعتباری که از طریق آن می‌توانند درآمد خود را کسب کنند، انجام داد (Jagtap, 2021). با افزایش نابرابری‌های اقتصادی و مواجهه مداوم جمعیت‌های روستایی با چالش‌های اجتماعی-اقتصادی، برنامه‌های

تحقیقات ترویج و توسعه روستایی، دوره ۴، شماره ۱، ۱۸۸-۲۰۴، بهار و تابستان ۱۴۰۵.

خاص جامعه‌محور در مناطق روستایی، به‌ویژه آن‌هایی که بر دامداری متمرکز هستند، به دلیل موفقیتشان در تقویت توانمندسازی اجتماعی- اقتصادی، توجه فزاینده‌ای را به خود جلب کرده‌اند (Khan and Parashari, 2023).

در زمینه توانمندی اقتصادی و عامل‌های مؤثر بر آن، پژوهش‌های چندی صورت پذیرفته است و یافته‌های گوناگونی نیز به‌دست آمده است که به شماری از آنان در ادامه اشاره می‌شود. حاجی‌نژاد و نوروزی‌نژاد (۱۴۰۴) به ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی (نمونه موردی: مناطق روستایی شهرستان لنگرود) پرداختند. سرمایه اجتماعی و توانمندسازی اقتصادی، دارای تفاوتی معنی‌دار بوده و هر دو در سطح پایینی قرار دارند. براساس نتایج تحلیل رگرسیون، سرمایه اجتماعی بیش از ۵۶ درصد از شاخص‌های توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی را تبیین می‌کند. شاخص آگاهی و مشارکت بیشترین تأثیر مثبت و مستقیم را بر توانمندسازی اقتصادی زنان دارند. همچنین شاخص آگاهی بیشترین تأثیر غیرمستقیم را نیز بر توانمندسازی داشته و بر مشارکت تأثیرگذار است و به‌تبع آن منجر به توانمندسازی اقتصادی زنان گردیده است.

نصرت‌پور و همکاران (۱۴۰۳) در بررسی راهکارهای توانمندسازی حاشیه‌نشینان روستایی شهر ایلام دریافتند که میانگین توانمندی حاشیه‌نشینان از نظر بعد اقتصادی ۲/۷۸ بود که پایین‌تر از متوسط بود.

پاشایی (۱۴۰۳) به مروری بر موانع توانمندسازی اقتصادی در مناطق روستایی: از مشکلات مالی تا چالش‌های فرهنگی و ساختاری پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که موانع مالی نظیر کمبود سرمایه اولیه، محدودیت‌های اعتباری، نرخ بالای بهره وام‌ها و عدم دسترسی به بیمه‌های مناسب به‌طور جدی بر توانمندسازی اقتصادی تأثیر می‌گذارند. موانع فرهنگی- اجتماعی شامل مقاومت در برابر تغییرات فرهنگی، نگرش سنتی به کشاورزی و عدم مشارکت زنان نیز از جمله عامل‌های مؤثر در این زمینه هستند. علاوه بر این، موانع فردی و روانی همچون عدم اعتماد به نفس و ترس از شکست، و مشکلات آموزشی از جمله کمبود مهارت‌های فنی و عدم تطابق برنامه‌های آموزشی با نیازهای بازار کار، به محدودیت‌های اقتصادی دامن می‌زنند.

ذوالفقاری و همکاران (۱۴۰۳) به بررسی نقش تمایلات فردی به مثابه عاملیت بر توانمندی اقتصادی زنان شهر تهران پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که تأثیرگذارترین شاخص بر گرایش زنان تهران به توانمندی اقتصادی، میل به کارآفرینی می‌باشد. بعد از آن شاخص‌های عزت نفس، استقلال طلبی، میل به نوآوری و عدم اعتقاد به تقدیرگرایی، رقابت جویی، خودکارآمدی و میل به پیشرفت در رتبه‌های بعدی تأثیر قرار دارند. سپس تأثیر مؤلفه‌های وضعیت تأهل، تحصیلات و اشتغال بر توانمندی اقتصادی زنان شهر تهران مورد سنجش قرار گرفت، نتایج نشان داد زنان مجرد، دارای تحصیلات بالا و شاغل از توانمندی اقتصادی بالاتری در مقایسه با زنان گروه مقابل برخوردار هستند.

قزلباش و صفا (۱۴۰۳) به واکاوی عامل‌های بازدارنده توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی پرداختند. یافته‌های توصیفی نشان داد که میانگین‌های دو شاخص اصلی به کار برده شده جهت سنجش توانمندی اقتصادی زنان روستایی شامل میزان تحرک اقتصادی و قدرت تصمیم‌گیری اقتصادی، پایین‌تر از سطح متوسط بودند. علاوه بر این، یافته‌های تحلیل عاملی حاکی از آن بود که پنج عامل استخراج شده شامل ضعف پشتیبانی و محدودیت‌های ساختاری، ضعف روحیه کارآفرینانه، بی‌اعتمادی و تعصبات اجتماعی نابجا، طردشدگی و رانده شدن به حاشیه و ضعف شایستگی‌های حرفه‌ای، ۶۱/۵ درصد از واریانس کل عامل‌های بازدارنده توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی را تبیین کردند. یافته‌های تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که هر پنج عامل اشاره شده اثر منفی و معنی‌داری بر میزان توانمندی اقتصادی زنان روستایی داشتند.

کلهری و محمدیان (۱۴۰۱) به بررسی رابطه بین دسترسی مالی با توانمندسازی اقتصادی زنان در کشورهای خاورمیانه پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که توانمندسازی اقتصادی با بهبود دسترسی مالی افزایش می‌یابد به گونه‌ای که با افزایش ۱ درصدی در تعداد شعب بانک‌های تجاری میزان توانمندسازی اقتصادی به اندازه ۳۷ درصد افزایش می‌یابد. همچنین متغیرهای امید به زندگی،

عامل‌های مؤثر در توانمندی... / امیری و چرمچیان لنگرودی

تحصیلات و هزینه‌های زندگی رابطه مثبت و معنی‌دار و متغیر تولید ناخالص داخلی سرانه رابطه معنی‌دار و منفی با توانمندسازی اقتصادی دارند. دولت‌ها، سازمان‌ها و افراد سیاست‌گذار تدابیری را در جهت تسهیل و بهبود و افزایش اهدای وام‌های خود اشتغالی برای زنان در جهت فعال سازی آن‌ها در جامعه و بازار کار بیندیشند.

کریمی و دانش مهر (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان قابلیت‌های سرمایه اجتماعی برای توانمندسازی اقتصادی روستاییان، نشان دادند که توانمندی اقتصادی آنها در سطح پایینی قرار دارد. رابطه سرمایه اجتماعی با توانمندی اقتصادی معنی‌دار و معکوس می‌باشد. مقدس فریمانی و میرترابی (۱۳۹۸)، تأثیر دوره‌های آموزشی ترویجی بر توانمندی اقتصادی زنان روستایی عضو صندوق اعتبارات خرد استان سمنان بررسی نمودند. نتایج پژوهش نشان داد که مهم‌ترین نشانگرهای توانمندی اقتصادی زنان روستایی در استان سمنان در پنج عامل اشتغال مستقل و پایدار، مشارکت و دسترسی به تسهیلات مالی و اعتباری، مشارکت در امور تولیدی و حرفه‌ای، گسترش ارتباطات در خرید، بازاریابی و فروش، و رهبری و مدیریت کسب و کار گروهی خلاصه شدند که در مجموع توانستند ۷۳/۲۹ درصد از واریانس کل متغیرهای توانمندی اقتصادی را تبیین کنند. بنا بر یافته‌های همبستگی متغیرها بین مشارکت در دوره‌های آموزشی ترویجی و توانمندی اقتصادی زنان روستایی رابطه مثبت معنی‌داری وجود داشت. تحلیل رگرسیونی نشان داد که شمار دوره‌های آموزشی ترویجی گذرانده شده مهم‌ترین عامل مؤثر بر توانمندی اقتصادی زنان بود که در مجموع ۳۲ درصد متغیر وابسته را تبیین کرد.

محمدی یگانه و همکاران (۱۳۹۳) بررسی آثار اعتبارات خرد بر توانمندسازی اقتصادی فقرای روستایی یافتند. نتیجه پژوهش نشان داد که رابطه‌ی معناداری میان افزایش میزان اعتبارات و بهبود شاخص‌های توانمندسازی اقتصادی وجود دارد.

عنابستانی و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیقی نقش مشارکت در توانمندسازی اقتصادی نواحی روستایی با تأکید بر بخش کشاورزی نشان دادند بین آگاهی از عامل‌های تولید، آگاهی از اقتصاد بازار و مهارت تصمیم‌گیری با توانمندی ارتباط وجود دارد.

افراخته و همکاران (۱۳۹۱) به تحلیل فضایی توانمندسازی اقتصادی به عنوان بستری برای توسعه روستایی پرداختند. نتایج حاصله از بررسی تطبیقی برنامه‌ریزی نواحی روستایی در هند و ایران (ناحیه روستایی مرودشت) نشان می‌دهد که: انجام تحولات عمیق ساختاری همچون: تغییر در رویکرد برنامه‌ریزی از بخشی و متمرکز به نگرش فضایی و از پایین به بالا در عرصه مدیریت روستایی، تفویض قدرت به نظام‌های اداری محلی و تقویت حکمروایی محلی به جهت جلب مشارکت بیشتر مردم و بخش خصوصی از ضروریات و الزامات مدیریت نوین توسعه روستایی بوده و بویژه توانمندسازی اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی با الهام‌گیری از تجارب و بومی‌سازی الگوهای سایر کشورهای همسان (همانند تنوع شغلی و عملکردی، استقرار صنایع وابسته به کشاورزی، بازاریابی تولید و فروش محصولات کشاورزی (کشت تجاری)، حمایت از ایجاد اتحادیه‌ها و تعاونی‌ها در جهت تقویت حس مشارکت روستاییان، استقرار بانه‌ها و نهادهای اطلاع‌رسانی اقتصادی مرتبط به نهادهای ملی و بین‌المللی در عرصه‌های روستایی، گسترش استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و ...) می‌توانند به عنوان راهکارهای اساسی در جهت توانمندسازی اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی در ایران مطرح گردند.

کلانتری و همکاران (۱۳۸۹) در بررسی عامل‌های تسهیل‌کننده و بازدارنده توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی نشان دادند ۳ عامل مشارکت اقتصادی، انسجام خانوادگی و آگاهی اجتماعی ۵۵/۸۷ درصد واریانس تسهیل را تبیین می‌نمایند و ۴ عامل روانشناختی، مشارکت اقتصادی، زیرساختی و اجتماعی- نهادی ۵۱/۶۰ درصد واریانس موانع را تبیین نمودند.

Ahadjie and Yao Dzansi (2024) پژوهشی با عنوان کسب و کارهای کشاورزی در مقیاس کوچک به عنوان وسیله‌ای برای توانمندسازی و تاب‌آوری انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که ابتکارات مبتنی بر کشاورزی می‌تواند در توانمندسازی افراد مؤثر باشد و این به نوبه خود منجر به بهبود تاب‌آوری می‌شود.

Lis et al., (2024) پژوهشی با عنوان توانمندسازی اجتماعی- اقتصادی از طریق برنامه‌های پرورش گوسفند انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که چالش‌هایی مانند کمبود فصلی خوراک دام، دسترسی محدود به خدمات دامپزشکی و نیاز به آموزش رسمی، مانع

تحقیقات ترویج و توسعه روستایی، دوره ۴، شماره ۱، ۱۸۸-۲۰۴، بهار و تابستان ۱۴۰۵.

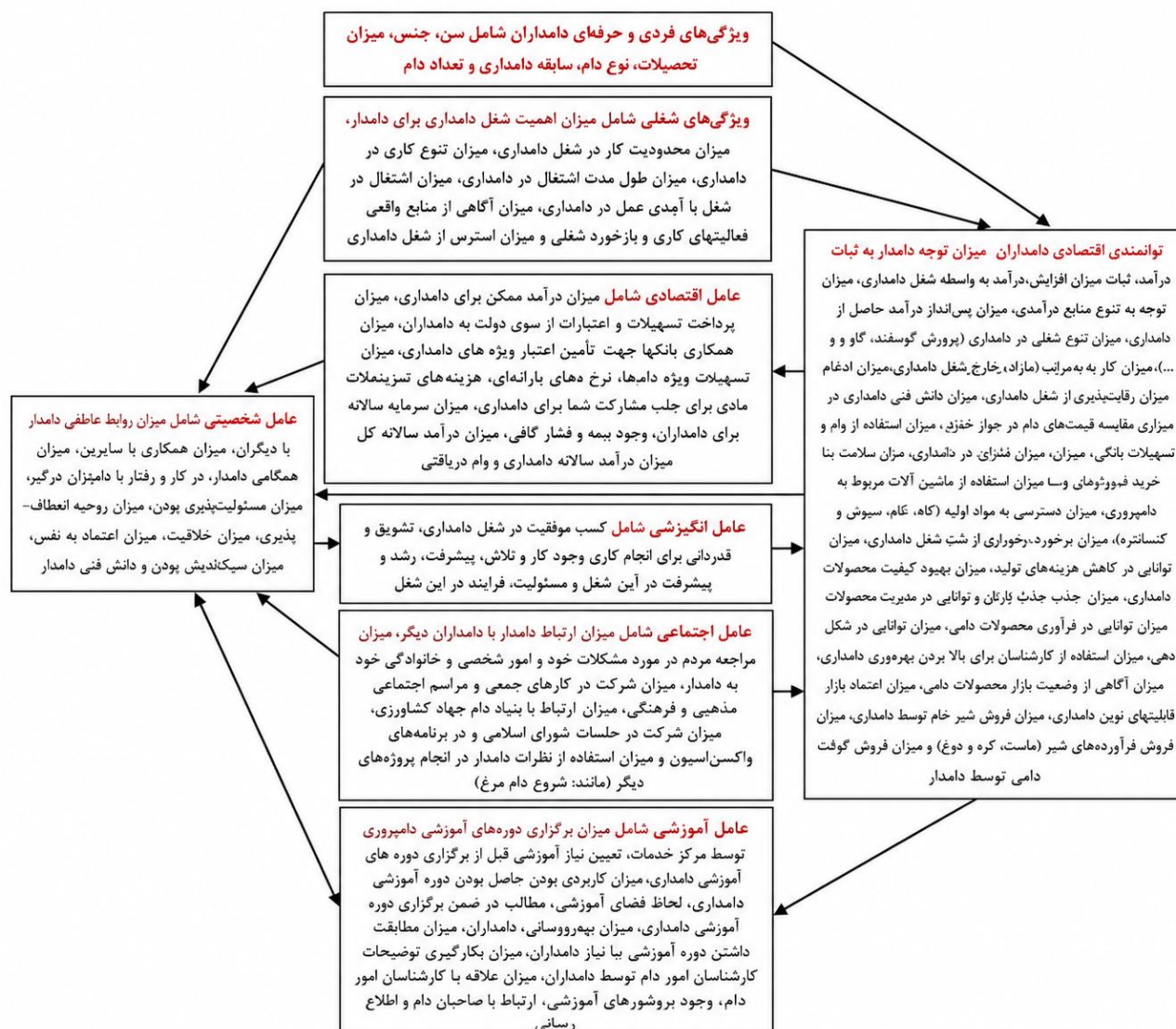
از دستیابی به پتانسیل کامل آن می‌شود. فقدان خدمات مالی، توانمندی اقتصادی را محدود می‌کند.

Malima (2024) به چالش‌های پیش روی زنان روستایی در دسترسی به فرصت‌های توانمندسازی اقتصادی در تانزانیا پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که خدمات توانمندسازی مالی برای زنان روستایی به دلیل زیرساخت‌های ناکافی، کمبود دانش و محدودیت‌های مالی به شدت محدود است و مانع پیشرفت اقتصادی آنها می‌شود.

Nazuri et al., (2023) پژوهشی با عنوان ارتقای توانمندسازی اقتصادی از طریق اجرای مؤثر و پیوند سرمایه اجتماعی در برنامه‌های کشاورزی شهری انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که ایجاد ارتباطات و همکاری‌های اجتماعی قوی در جامعه برای ارتقای مؤثر توانمندسازی اقتصادی ضروری است.

Chama Didana (2019) پژوهشی با عنوان عامل‌های تعیین‌کننده توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی، انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که سن، اندازه خانواده، سطح تحصیلات، درآمد خانوار، درآمد خارج از مزرعه، اشتغال/انجام هرگونه کار با حقوق، مالکیت ملک، استفاده از اعتبار، فاصله از بازار، دسترسی به اطلاعات و مشارکت در امور جامعه، از عامل‌های تعیین‌کننده مهم توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی از طریق فعالیت‌های کشاورزی هستند.

براساس آمار مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان سوادکوه شمالی (۱۴۰۳)، تعداد دامداران سوادکوه شمالی ۴۲۵ نفر می‌باشد که ۵۶۵۰ راس دام سنگین (گاو و گوساله) و تعداد ۹۳۵۰ گاو دورگ و ۲۱۲۰۰ راس دام سبک (گوسفند) را پرورش می‌دهند. تعداد دامداری صنعتی و نیمه صنعتی ۲۰ واحد (۱ واحد فعال) و دامداری نیمه سنتی و سنتی (۴۰۵ واحد) می‌باشد که از این تعداد ۵۰ واحد (پروراندی) و ۲۰۵ واحد (در منزل) و ۱۵۰ واحد بصورت سنتی (در جنگل بصورت ییلاق و قشلاق) می‌باشد. منظور از دامدار در این پژوهش به افرادی گفته می‌شود که در دامداری صنعتی، نیمه صنعتی، نیمه سنتی و سنتی به پرورش گاو، گوساله و گوسفند در شهرستان سوادکوه شمالی می‌پردازند. با توجه به اهمیت دامداری‌ها و اهداف بلندمدت افزایش تولید با کاهش هزینه در بخش تولید گوشت، با توجه به مسایل و مشکلات مشاهده شده و نیز کمبود پژوهش‌های تخصصی و بالاجهت در توانمندی اقتصادی دامداران، در این پژوهش به بررسی عامل‌های مؤثر بر توانمندسازی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی پرداخته شد. با توجه به پیشینه‌ی پژوهش، مدل نظری متغیرهای مؤثر بر توانمندی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی در شکل ۱ آمده است.

شکل ۱. مدل مفهومی توانمندی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی

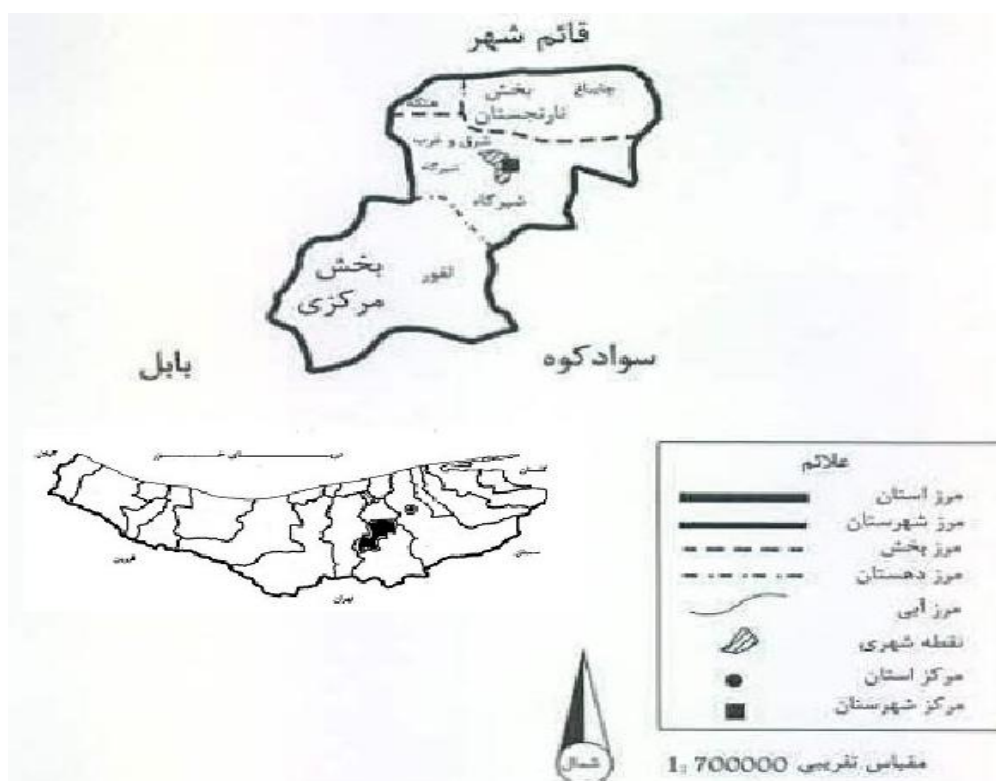
این پژوهش به لحاظ دیدمان جزو پژوهش‌های کمی، بر مبنای چگونگی گردآوری داده‌های مورد نیاز میدانی و از نظر هدف جزو پژوهش‌های کاربردی است که در شهرستان سوادکوه شمالی استان مازندران در سال ۱۴۰۳ صورت گرفته است.

جامعه‌ی آماری دامداران شهرستان سوادکوه شمالی به‌شمار ۴۲۵ تن در استان مازندران می‌باشند (مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان سوادکوه شمالی، ۱۴۰۳) و شمار نمونه بر پایه فرمول کوکران ۲۱۳ تن گزینش شده‌اند. به منظور دستیابی به نمونه‌ها، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب استفاده شد. به گونه‌ای که بر مبنای حجم جامعه آماری در هر یک از بخش‌ها، شمار نمونه متناسب به هر یک از بخش‌ها اختصاص یافته است (حدود ۱).

جدول ۱. حجم نمونه گزینش شده از جامعه آماری بر پایه بخش

بخش‌های مورد مطالعه	حجم جامعه	شمار نمونه
مرکزی	۲۷۲	۱۳۶
نارنجستان	۱۵۳	۷۷
جمع کل	۴۲۵	۲۱۳

منبع: (سازمان جهاد کشاورزان استان مازندران، ۱۴۰۳ و یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جغرافیایی جامعه آماری مورد مطالعه شکل ۱. موقعیت

منبع: (میدون، ۱۳۹۸)

داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته گردآوری شدند که برای استخراج متغیرها و تدوین آن‌ها از منابع‌های مختلفی استفاده شده بود. پرسشنامه نهایی افزون بر ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای دامداران، در بخش‌های توانمندی اقتصادی (۲۵ پرسش)، عامل شخصیتی (نه پرسش)، ویژگی‌های شغلی (هفت پرسش)، عامل اقتصادی (ده پرسش)، عامل انگیزشی (پنج پرسش)، عامل اجتماعی (نه پرسش)، عامل آموزشی (۱۰ پرسش) بودند که هر یک از پرسش‌ها با بازه لیکرت (۵ برای گزینه خیلی زیاد و ۱ برای گزینه خیلی کم) سنجش شدند. روایی شکلی پرسشنامه با استفاده از نظرسنجی از متخصصان در حوزه پژوهش تأیید شد. به منظور بررسی روایی سازه شامل روایی همگرا و روایی تشخیصی و پایایی ابزار اندازه‌گیری به بررسی برازش مدل پژوهش پرداخته شد. بر پایه محاسبه میانگین واریانس استخراج شده ($0.834 < AVE < 0.633$)، پایایی ترکیبی ($0.981 < CR < 0.894$) و آلفای کرونباخ ($0.979 < Cronbach$ Alpha $0.850 < \alpha$)، پرسشنامه دارای روایی همگرا و پایایی مناسبی بود. پس از گردآوری و دسته‌بندی داده‌ها، از روش آمار توصیفی و استنباطی در محیط نرم‌افزار SPSS¹⁶ و همچنین برای استخراج مدل معادله‌های ساختاری از نرم‌افزار Smart PLS³ استفاده شد. در این پژوهش با توجه به برتری‌های روش PLS نسبت به روش‌هایی چون رگرسیون و نسل نخست مدل‌های معادله‌های ساختاری (LISREL، EQS، AMOS و MPLUS)، از این روش استفاده شد. برتری‌هایی مانند قدرت پیش‌بینی مناسب و در نظر گرفتن شرایط این پژوهش مانند پیچیدگی مدل، نبود محدودیت استفاده از متغیرهای دارای مقیاس کمی و کیفی و استفاده از داده‌های نانرمال، دلیل استفاده از PLS بود.

یافته‌ها

میانگین سنی پاسخگویان ۴۸/۸۱ سال بود که جوان‌ترین و سالمندترین آنان به ترتیب ۲۸ و ۷۱ سال داشتند و ۷۸ درصد (۱۶۳ تن) از پاسخگویان مرد و ۲۲ درصد (۴۵ تن) زن بودند. افزون بر این، ۴۱/۶ درصد از پاسخگویان سطح تحصیلی‌شان دیپلم بود. به بیان دیگر، ۶۹/۸ درصد از آنان سطح تحصیلی دیپلم و بالاتر از آن داشتند. همچنین کمینه و بیشینه سابقه دامداری به ترتیب ۵ و ۵۵ سال

عوامل مؤثر در توانمندی... / امیری و چرمچیان لنگرودی

و میانگین سابقه دامداری ۲۲/۲ سال بود. کمینه و بیشینه تعداد دام نیز به ترتیب ۵ و ۱۹۵ رأس و میانگین تعداد آنها ۶۲ رأس بود و ۵۲ و ۲۷ درصد از دامداران، به ترتیب دام آنها گاو و گوسفند بود. میانگین درآمد سالانه کل، درآمد حاصل از دامداری و وام دریافتی به ترتیب، ۴۸۴، ۴۱۸ و ۲۴ میلیون تومان بود. گروه‌بندی دامداران از لحاظ میزان توانمندی اقتصادی و ویژگیهای شغلی، عامل‌های اقتصادی، انگیزشی، آموزشی، شخصیتی و اجتماعی با روش فاصله انحراف معیار از میانگین (کازلمی ماهرزوی و همکاران، ۱۴۰۱)، صورت گرفت. میانگین رتبه‌ای پاسخگویان بر پایه‌ی توانمندی اقتصادی دامداران ۲/۵۷ شد که بیانگر؛ توانمندی اقتصادی در حد خوب می‌باشد که با سطح عالی فاصله دارد. میانگین‌های رتبه‌ای پاسخگویان بر پایه‌ی ویژگیهای شغلی، عامل‌های اقتصادی، انگیزشی، آموزشی، شخصیتی و اجتماعی نیز، به ترتیب ۲/۵۶، ۲/۵۹، ۲/۵۴، ۲/۶۲، ۲/۳۴ و ۲/۴ شدند که بیانگر؛ ویژگیهای شغلی، عامل‌های اقتصادی، انگیزشی، آموزشی در حد خوب و عامل‌های شخصیتی و اجتماعی در حد متوسط می‌باشند و بیانگر فاصله داشتن با سطح عالی است.

به دلیل ترتیبی بودن و نرمال نبودن توانمندی اقتصادی و عامل شخصیتی، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. بر مبنای یافته‌های ارایه شده در زمینه رابطه‌ی بین متغیرهای پژوهش در جدول ۲، بین سابقه دامداری، تعداد دام، میزان درآمد سالانه کل و میزان درآمد سالانه دامداری با توانمندی اقتصادی دامداران رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد. بین سن با توانمندی اقتصادی دامداران نیز، رابطه‌ی منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین، بین عامل‌های شخصیتی، اقتصادی، ویژگیهای شغلی، عامل‌های انگیزشی، اجتماعی، آموزشی و وام دریافتی با توانمندی اقتصادی دامداران، رابطه‌ی مثبت معنی‌داری وجود دارد. افزون بر این، بین ویژگیهای شغلی، عامل‌های انگیزشی، اجتماعی، آموزشی و اقتصادی با عامل شخصیتی، رابطه‌ی مثبت معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۲. ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای پژوهش

متغیر اول	متغیر دوم	ضریب همبستگی (Rs)	سطح معنی‌داری (Sig)
سن	توانمندی اقتصادی	۰/۲۱۸**	۰/۰۰۲
سابقه دامداری	توانمندی اقتصادی	۰/۰۶۶	۰/۳۵۱
تعداد دام	توانمندی اقتصادی	۰/۰۱۸	۰/۸۰۲
عامل شخصیتی	توانمندی اقتصادی	۰/۷۵۷*	۰/۰۰۰
ویژگیهای شغلی	توانمندی اقتصادی	۰/۵۸۶**	۰/۰۰۰
عامل اقتصادی	توانمندی اقتصادی	۰/۶۲۴**	۰/۰۰۰
میزان درآمد سالانه کل	توانمندی اقتصادی	۰/۰۲۸	۰/۷۰۸
میزان درآمد سالانه دامداری	توانمندی اقتصادی	۰/۰۶۶	۰/۳۷۰
وام دریافتی	توانمندی اقتصادی	۰/۱۶۶*	۰/۰۳۹
عامل انگیزشی	توانمندی اقتصادی	۰/۷۶۵**	۰/۰۰۰
عامل اجتماعی	توانمندی اقتصادی	۰/۶۷۸**	۰/۰۰۰
عامل آموزشی	توانمندی اقتصادی	۰/۶۹۹**	۰/۰۰۰
عامل شخصیتی	ویژگیهای شغلی	۰/۵۳۵**	۰/۰۰۰
عامل شخصیتی	عامل اقتصادی	۰/۶۳۴**	۰/۰۰۰
عامل شخصیتی	عامل انگیزشی	۰/۶۳۱**	۰/۰۰۰
عامل شخصیتی	عامل اجتماعی	۰/۷۰۳**	۰/۰۰۰
عامل شخصیتی	عامل آموزشی	۰/۶۳۸**	۰/۰۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

برای بررسی دیدگاه‌های دامداران مرد و زن در خصوص توانمندی اقتصادی از آماره من‌ویت‌نی استفاده شد. دلیل استفاده از آماره من‌ویت‌نی، ترتیبی بودن و نرمال نبودن توانمندی اقتصادی و دو گروهی بودن جنس بود (منصورفر، ۱۳۸۵). نتیجه پژوهش بیانگر آن بود که بین دیدگاه‌های دامداران مرد زن در خصوص توانمندی اقتصادی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد (جدول ۳).

تحقیقات ترویج و توسعه روستایی، دوره ۴، شماره ۱، ۱۸۸-۲۰۴، بهار و تابستان ۱۴۰۵.

جدول ۳. بررسی دیدگاه‌های دامداران مرد و زن درخصوص توانمندی اقتصادی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	Mann-Whitney U	Mean Rank	Sig.
جنس	توانمندی اقتصادی	۳۶۴۰	زن ۱۰۳/۸۹ مرد ۱۰۴/۶۷	۰/۹۳۸

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

برای بررسی دیدگاه‌های دامداران با تحصیلات مختلف درخصوص توانمندی اقتصادی از آماره کروسکال والیس استفاده شد. دلیل استفاده از آماره کروسکال والیس، ترتیبی بودن و نرمال نبودن توانمندی اقتصادی و چند گروهی بودن تحصیلات بود (منصوری، ۱۳۸۵). نتیجه‌های پژوهش بیانگر آن بود که بین دیدگاه‌های دامداران با تحصیلات مختلف درخصوص توانمندی اقتصادی تفاوت معنی‌داری وجود دارد و دامداران مقطع فوق‌دیپلم و بالاتر، بیشترین توانمندی اقتصادی را داشتند. بین دیدگاه‌های دامداران با دام‌های مختلف درخصوص توانمندی اقتصادی تفاوت معنی‌داری وجود نداشت (جدول ۴).

جدول ۴. بررسی دیدگاه‌های دامداران با تحصیلات و نوع دام مختلف درخصوص توانمندی اقتصادی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	Chi-Square	Mean Rank	Sig.
میزان تحصیلات	توانمندی اقتصادی	۲۳/۰۲۹	بی‌سواد ۸۱	۰/۰۰۰
			خواندن و نوشتن ۵۰/۰۸	
			ابتدایی ۸۷/۶۱	
			راهنمایی ۸۱/۲۳	
			دیپلم ۱۱۳/۸۹	
نوع دام	توانمندی اقتصادی	۱/۹۴	فوق‌دیپلم و بالاتر ۱۲۱/۵۶	۰/۵۸۵
			گاو ۹۱	
			گوساله ۱۰۷/۴۶	
			گوسفند ۹۰/۲۱	
			گاو و گوسفند ۱۰۱/۵۴	

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

با توجه به وجود رابطه مثبت و منفی بین برخی از متغیرهای پژوهش، نسبت به استخراج مدل معادله‌های ساختاری با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS₃ اقدام شد. برای بررسی رابطه‌ی خطی بین متغیرهای پنهان و آشکار و به منظور بررسی و ارزیابی روایی همگرا و پایایی ابزار سنجش پژوهش، بار عاملی هر یک از گویه‌ها به دست آمد (جدول‌های ۵ و ۶). حد مطلوب آلفای کرونباخ برای آن که بلوک مورد نظر همگن و تک بعدی ارزیابی شود بالای ۰/۷ (Nunnally, 1967) و برای پایایی مرکب ۰/۸ و بالای ۰/۷ قابل قبول است (Nunnally & Bernstein, 1994). بنابراین با توجه به میزان‌های به دست آمده در جدول‌های ۵ و ۶، همه‌ی سازه‌های انعکاسی مدل ساختاری این پژوهش دارای پایایی سازگاری درونی مطلوبی است. در مدل معادلات ساختاری یکی از انواع روایی که مورد استفاده قرار می‌گیرد، روایی تشخیصی است. روایی تشخیصی به این معنا است که هر نشانگر فقط سازه‌ی خود را اندازه‌گیری کند و ترکیب آن‌ها به گونه‌ای باشد که تمام سازه‌ها به خوبی از یکدیگر تفکیک شوند. این فرایند با کمک شاخص میانگین واریانس استخراج شده (AVE) مشخص شد و مقدار آن باید بالای ۰/۵ باشد (دلاور و اسدی، ۱۳۹۴). مشاهده گردید همه متغیرهای پنهان پژوهش دارای میانگین واریانس استخراج شده بالاتر از ۰/۵ است (جدول‌های ۵ و ۶). جدول ۵ بیانگر آن است که در متغیر مستقل عامل شخصیتی، میزان اعتماد به نفس دامدار، میزان روحیه انعطاف‌پذیری دامدار، میزان همفکری دامدار با سایرین، میزان همگامی دامدار در کار و رفتار با دامداران دیگر و میزان ریسک‌پذیر بودن دامدار بیشترین تأثیر را داشتند. همچنین در متغیر میانجی ویژگی‌های شغلی، به ترتیب میزان طول مدت اشتغال دامدار در دامداری، میزان استرس دامدار از شغل دامداری و میزان آگاهی دامدار از نتایج واقعی فعالیت‌های کاری و بازخورد شغلی بیشترین تأثیر را داشتند. در متغیر میانجی عامل انگیزشی نیز، تشویق و قدردانی برای انجام کار، وجود کار و تلاش

برانگیزنده و کسب موفقیت در شغل دامداری، بیشترین تأثیر را داشتند.

جدول ۵. خلاصه یافته‌های برازش مدل اندازه‌گیری متغیرهای مستقل و میانجی پژوهش

متغیر پنهان	متغیر آشکار	نماد	بارعاملی
عامل شخصیتی	میزان روابط عاطفی دامدار با دیگران	P1	۰/۷۵۷
	میزان همفکری دامدار با سایرین	P2	۰/۹۱۰
	میزان همگامی دامدار در کار و رفتار با دامداران دیگر	P3	۰/۸۹۸
	میزان مسئولیت‌پذیر بودن دامدار	P4	۰/۸۴۷
	میزان روحیه انعطاف‌پذیری دامدار	P5	۰/۹۱۷
	میزان خلاقیت دامدار	P6	۰/۸۷۶
	میزان اعتماد به نفس دامدار	P7	۰/۹۳۲
	میزان ریسک‌پذیر بودن دامدار	P8	۰/۸۸۹
	میزان دانش فنی دامدار	P9	۰/۸۴۸
Cronbach Alpha = ۰/۹۶۶ CR = ۰/۹۷۱ AVE = ۰/۷۸۶			
ویژگیهای شغلی	میزان اهمیت شغل دامداری برای دامدار	J1	۰/۸۵۳
	میزان محدوده‌ی کار دامدار در شغل دامداری	J2	۰/۹۰۰
	میزان تنوع کاری دامدار در دامداری	J3	۰/۸۹۴
	میزان طول مدت اشتغال دامدار در دامداری	J4	۰/۹۵۳
	میزان استقلال در شغل یا آزادی عمل دامدار در دامداری	J5	۰/۹۲۲
	میزان آگاهی دامدار از نتایج واقعی فعالیتهای کاری و بازخورد شغلی	J6	۰/۹۳۴
	میزان استرس دامدار از شغل دامداری	J7	۰/۹۳۵
Cronbach Alpha = ۰/۹۶۷ CR = ۰/۹۶۷ AVE = ۰/۸۳۴			
عامل انگیزشی	کسب موفقیت در شغل دامداری	Mo1	۰/۸۴۶
	تشویق و قدردانی برای انجام کار	Mo2	۰/۸۸۶
	وجود کار و تلاش برانگیزنده	Mo3	۰/۸۶۰
	رشد و پیشرفت در این شغل	Mo4	۰/۷۵۶
	مسئولیت فزاینده در این شغل	Mo5	۰/۵۹۳
Cronbach Alpha = ۰/۸۵۰ CR = ۰/۸۹۴ AVE = ۰/۶۳۳			

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۶ بیانگر آن است که در متغیر وابسته پژوهش (توانمندی اقتصادی) به ترتیب، میزان دسترسی دامدار به مواد اولیه (کاه، جو، سبوس و کنسانتره)، میزان پس‌انداز درآمد حاصل از دامداری، میزان سرمایه‌گذاری دامدار در دامداری مانند ساخت بنا، خرید شیردوش و ...، میزان توجه دامدار به جنبه درآمدی شغل دامداری، میزان بهبود کیفیت محصول در دامداری (تولید گوشت و شیر)، میزان آگاهی دامدار از وضعیت بازار محصولات دامی، میزان تنوع شغلی در دامداری (پرورش گوسفند، گاو، بز و ...) و میزان توجه دامدار به تنوع منابع درآمدی، بیشترین تأثیر را داشتند.

جدول ۶. خلاصه یافته‌های برازش مدل اندازه‌گیری متغیر وابسته پژوهش

متغیر پنهان	متغیر آشکار	نماد	بارعاملی
توانمندی اقتصادی	میزان توجه دامدار به ثبات درآمد دامداری	EE1	۰/۸۳۸
	میزان افزایش درآمد دامدار به واسطه شغل دامداری	EE2	۰/۸۰۶
	میزان توجه دامدار به تنوع منابع درآمدی	EE3	۰/۸۳۹
	میزان پس‌انداز درآمد حاصل از دامداری	EE4	۰/۸۵۸
	میزان تنوع شغلی در دامداری (پرورش گوسفند، گاو، بز و ...)	EE5	۰/۸۴۱
	میزان بیکاری دامدار در طول سال	EE6	۰/۸۲۴
	میزان بیکاری اعضای خانوار دامدار	EE7	۰/۷۵۴
	میزان رضایتمندی دامدار از شغل دامداری	EE8	۰/۷۹۰

تحقیقات ترویج و توسعه روستایی، دوره ۴، شماره ۱، ۱۳۸۸-۲۰۴، بهار و تابستان ۱۴۰۵.

متغیر پنهان	متغیر آشکار	نماد	بار عاملی
	میزان دانش فنی دامداری دامدار در مواردی مانند بیماری‌های دام و جیره غذایی	EE9	۰/۷۳۷
	میزان استفاده دامدار از وام و تسهیلات بانکی	EE10	۰/۸۱۹
	میزان سرمایه‌گذاری دامدار در دامداری مانند ساخت بنا، خرید شیردوش و ...	EE11	۰/۸۵۳
	میزان استفاده دامدار از ماشین آلات مربوط به دامپروری	EE12	۰/۷۹۷
	میزان دسترسی دامدار به مواد اولیه (کاه، جو، سبوس و کنسانتره)	EE13	۰/۸۶۳
	میزان توجه دامدار به جنبه درآمدی شغل دامداری	EE14	۰/۸۵۱
	میزان توانایی دامدار در کاهش هزینه‌های تولید	EE15	۰/۸۲۵
	میزان بهبود کیفیت محصول در دامداری (تولید گوشت و شیر)	EE16	۰/۸۴۷
	میزان توانایی دامدار در مدیریت دامداری	EE17	۰/۸۳۸
	میزان توانایی دامدار در فرآوری محصولات دامی	EE18	۰/۷۷۴
	میزان توانایی دامدار در شغل دامی	EE19	۰/۸۳۲
	میزان استفاده از کارشناسان برای بالا بردن بهره‌وری دامداری	EE20	۰/۸۳۷
	میزان آگاهی دامدار از وضعیت بازار محصولات دامی	EE21	۰/۸۴۷
	میزان استفاده دامدار از فناوریهای نوین دامداری	EE22	۰/۷۸۹
	میزان فروش شیر خام توسط دامدار	EE23	۰/۸۳۸
	میزان فروش فرآورده‌های شیر (ماست، کره و دوغ) توسط دامدار	EE24	۰/۷۶۸
	میزان فروش کود دامی توسط دامدار	EE25	۰/۷۶۹
AVE = ۰/۶۶۹ CR = ۰/۹۸۱ Cronbach Alpha = ۰/۹۷۹			

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

طبق جدول ۷، بررسی روایی و اگر به روش فورنل لارکر به وسیله ماتریس همبستگی صورت می‌پذیرد که یک متغیر پنهان در مقایسه با سایر متغیرهای پنهان، باید تمایز بیشتری را در بین مشاهده پذیرهای خودش داشته باشد تا بتوان گفت مولفه مدنظر روایی و اگرایی بالایی دارد. جذر میانگین واریانس استخراج شده (AVE) یک متغیر پنهان باید بیشتر از همبستگی آن متغیر پنهان با متغیرهای پنهان دیگر باشد (Fornell and Larcker, 1981). در جدول ۵ یافته‌های مربوط به بررسی روایی و اگرایی ارائه شده‌اند، که نشانگر روایی نسبتاً مناسب متغیرهای پنهان هستند.

جدول ۷. ماتریس همبستگی و روایی و اگر متغیرهای پنهان پژوهش

متغیر پنهان	توانمندی اقتصادی	ویژگیهای شغلی	عامل انگیزشی	عامل شخصیتی
توانمندی اقتصادی	۰/۸۱۸*			
ویژگیهای شغلی	۰/۶۱۸	۰/۹۱۳*		
عامل انگیزشی	۰/۸۳۸	۰/۴۹۴	۰/۷۹۵*	
عامل شخصیتی	۰/۷۹۷	۰/۵۶۲	۰/۷۱۷	۰/۸۸۷*

* جذر میانگین واریانس استخراج شده هریک از متغیرهای پنهان

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

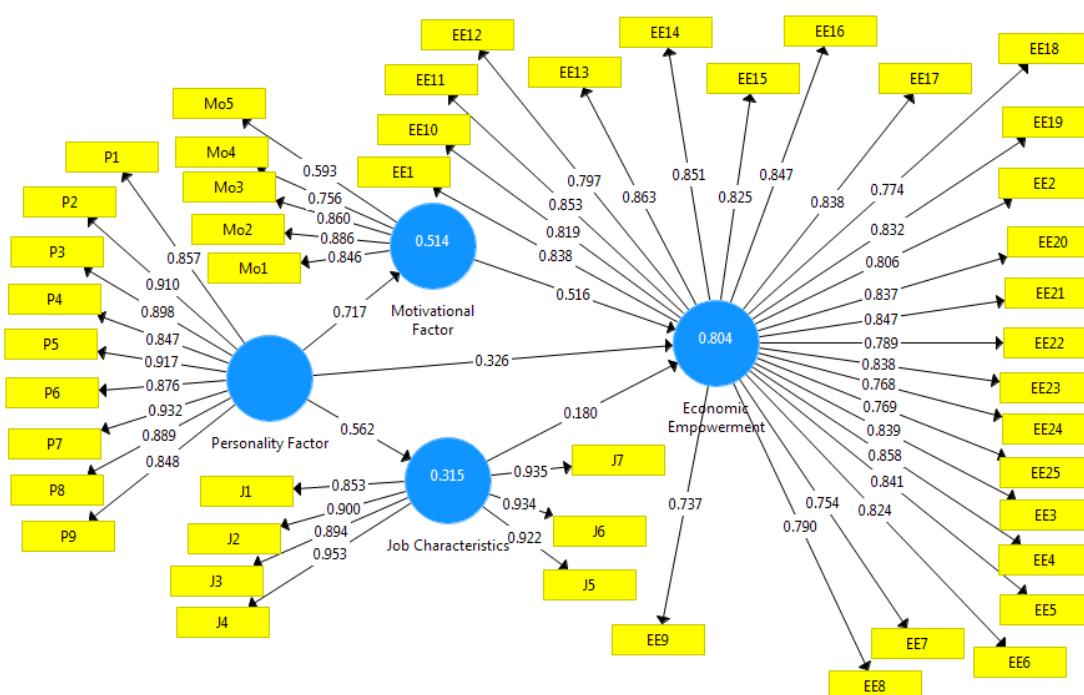
بنا بر یافته‌های به دست آمده در جدول ۸، عامل شخصیتی، ویژگیهای شغلی و عامل انگیزشی تأثیر مثبت و معنی‌دار در سطح ۹۹ درصد اطمینان بر توانمندی اقتصادی دامداران داشتند ($t > ۲/۵۸$). همچنین عامل شخصیتی تأثیر مثبت و معنی‌دار در سطح ۹۹ درصد اطمینان بر عامل انگیزشی و ویژگیهای شغلی داشت. بیشترین تأثیر کل در توانمندی اقتصادی را، عامل شخصیتی داشت. بقیه متغیرهای معنی‌دار در مراحل قبل، به دلیل عدم وجود رابطه در مدل معادله‌های ساختاری از مدل نهایی توانمندی اقتصادی دامداران حذف گردیدند.

جدول ۸. تأثیر متغیرهای پنهان پژوهش در توانمندی اقتصادی دامداران

متغیر پنهان	اثر مستقیم	اثر نامستقیم	اثر کل	t	P Values
عامل شخصیتی - توانمندی اقتصادی	۰/۳۲۶	۰/۴۷	۰/۷۹۶	۴/۳۴۸	۰/۰۰۰
ویژگیهای شغلی - توانمندی اقتصادی	۰/۱۸۰	-	۰/۱۸۰	۴/۲۳۵	۰/۰۰۰
عامل انگیزشی - توانمندی اقتصادی	۰/۵۱۶	-	۰/۵۱۶	۷/۴۶۳	۰/۰۰۰
عامل شخصیتی - عامل انگیزشی	۰/۷۱۷	-	۰/۷۱۷	۱۷/۲۹۴	۰/۰۰۰
عامل شخصیتی - ویژگیهای شغلی	۰/۵۶۲	-	۰/۵۶۲	۱۰/۰۷۴	۰/۰۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

مدل نهایی توانمندی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی بر مبنای شکل ۲ ارائه شده است. به طور کلی، میزان R^2 گویای آن است که ۸۰/۴ درصد از تغییرپذیری‌های توانمندی اقتصادی دامداران مربوط به عامل شخصیتی، ویژگیهای شغلی و عامل انگیزشی بوده و آن را تبیین می‌کند.

شکل ۲. مدل نهایی توانمندی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۹ میزان‌های شاخص بررسی اعتبار افزونگی کل را نشان می‌دهد. $1-SSE/SSO$ میزان واریس اعتبار افزونگی می‌باشد که به آن ضریب Q^2 نیز می‌گویند. شاخص اعتبار افزونگی تمامی متغیرهای پنهان وابسته، مثبت می‌باشد. بنابراین مدل ساختاری از کیفیت مناسبی برخوردار است؛ یعنی متغیرهای مستقل توانایی پیش‌بینی متغیرهای وابسته را دارند (مجبیبیان، ۱۳۹۸).

جدول ۹. شاخص واریس اعتبار افزونگی کل

مؤلفه	مجموع مجذورهای مشاهده‌ها	مجموع مجذور خطاهای پیش-بینی	شاخص اعتبار اشتراک
توانمندی اقتصادی	۵۳۲۵	۱۹۳۰/۲۱۱	۰/۶۳۸
ویژگیهای شغلی	۱۴۹۱	۳۳۷/۵۲۰	۰/۷۷۴
عامل انگیزشی	۱۰۶۵	۵۷۹/۱۱۷	۰/۴۵۶
عامل شخصیتی	۱۹۱۷	۵۲۳/۹۸۱	۰/۷۲۷

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

تحقیقات ترویج و توسعه روستایی، دوره ۴، شماره ۱، ۱۸۸-۲۰۴، بهار و تابستان ۱۴۰۵.

همچنین، به بررسی برازش کلی مدل پژوهش برپایه شاخص GOF پرداخته شد. این شاخص به صورت مجذور حاصل ضرب میانگین ضریب تعیین متغیرهای درونزا (پنهان) در میانگین میزان‌های اشتراکی متغیرهای مورد بررسی در مدل به شرح زیر محاسبه می‌شود (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲):

$$GOF = \sqrt{\text{communalities} \times R^2} = ۰/۶۳۱$$

با توجه به اینکه میزان به‌دست آمده $GOF=۰/۶۳۱$ که بیش از $۰/۳۶$ می‌باشد، برازش کلی مدل در سطح مطلوبی بود.

بحث و نتیجه‌گیری

توانمندسازی اقتصادی جامعه روستایی از جمله مسایلی است که ضرورت توجه به آن به صورت روزافزونی در حال افزایش است (کریمی و دانش مهر، ۱۴۰۰). توانمندسازی اقتصادی ابزاری قدرتمند برای مقابله با فقر است (Sivaraman and Devanathan, 2021). با توجه به اهمیت مسئله پژوهش در پیرامون نقش توانمندسازی اقتصادی در اقتصاد ناحیه‌های روستایی و شهری و ارتقای اقتصاد روستایی شهرستان سوادکوه شمالی به صورت پایدار، این پژوهش با هدف بررسی عامل‌های مؤثر بر توانمندسازی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی انجام شده است. یافته‌های پژوهش، ضرورت ایفای نقش پررنگ‌تر ویژگی‌های شغلی، عامل‌های اقتصادی، انگیزشی، آموزشی، شخصیتی و اجتماعی را در توانمندسازی اقتصادی دامداران شهرستان سوادکوه شمالی نشان داد.

یافته‌ها نشان داد که میانگین سنی پاسخگویان ۴۸/۸۱ سال بود که جوان‌ترین و سالمندترین آنان به ترتیب ۲۸ و ۷۱ سال داشتند و ۷۸ درصد (۱۶۳ تن) از پاسخگویان مرد و ۲۲ درصد (۴۵ تن) زن بودند. افزون بر این، ۴۱/۶ درصد از پاسخگویان سطح تحصیلی-شان دیپلم بود. به بیان دیگر، ۶۹/۸ درصد از آنان سطح تحصیلی دیپلم و بالاتر از آن داشتند که بیانگر تحصیلات نسبتاً خوب دامداران است. همچنین کمینه و بیشینه سابقه دامداری به ترتیب ۵ و ۵۵ سال و میانگین سابقه دامداری ۲۲/۲ سال بود که بیانگر تجربه بالای دامداران می‌باشد. میانگین درآمد سالانه کل، درآمد حاصل از دامداری و وام دریافتی به ترتیب، ۴۸۴، ۴۱۸ و ۲۴ میلیون تومان بود که بیانگر این است که بیشتر درآمد افراد از کار دامداری بوده و میزان وام دریافتی آنها ناچیز است. لازم است که با توجه به دامداری سنتی شهرستان سوادکوه شمالی، تنوع منابع درآمدی دامدار و ایجاد اشتغال‌زایی در زمینه غیرکشاورزی مورد توجه جدی قرار گیرد. میانگین رتبه‌ای پاسخگویان بر پایه‌ی توانمندی اقتصادی دامداران ۲/۵۷ شد که بیانگر توانمندی اقتصادی در حد خوب می‌باشد که با سطح عالی فاصله دارد که با نتیجه پژوهش حاجی‌نژاد و نوروزی‌نژاد (۱۴۰۴) و کریمی و دانش مهر (۱۴۰۰) همخوانی ندارد. میانگین-های رتبه‌ای پاسخگویان بر پایه‌ی ویژگی‌های شغلی، عامل‌های اقتصادی، انگیزشی، آموزشی، شخصیتی و اجتماعی نیز، به ترتیب ۲/۵۹، ۲/۵۴، ۲/۶۲، ۲/۳۴ و ۲/۴ شدند که بیانگر ویژگی‌های شغلی، عامل‌های اقتصادی، انگیزشی، آموزشی در حد خوب و عامل‌های شخصیتی و اجتماعی در حد متوسط می‌باشند و بیانگر فاصله داشتن با سطح عالی است.

بر مبنای یافته‌های ارایه شده در زمینه رابطه‌ی بین متغیرهای پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن، بین سابقه دامداری، تعداد دام، میزان درآمد سالانه کل و میزان درآمد سالانه دامداری با توانمندی اقتصادی دامداران رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد که با نتیجه پژوهش Chama Didana (2019) همخوانی ندارد. دلیل عدم ارتباط این متغیرها شاید به دلیل دامداری سنتی شهرستان سوادکوه شمالی با ریسک بالا باشد که لازم است قبل از توجه به سابقه دامداری، تعداد دام، میزان درآمد سالانه کل و میزان درآمد سالانه دامداری به عامل شخصیتی، ویژگی‌های شغلی و عامل انگیزشی برای گذار از دامداری سنتی به صنعتی توجه نمود. بین سن با توانمندی اقتصادی دامداران نیز، رابطه‌ی منفی معنی‌داری وجود دارد که با نتیجه پژوهش Chama Didana (2019) همخوانی ندارد. یعنی هر چه سن دامداران بالاتر می‌رود به جای اینکه توانمندی اقتصادی آنها افزایش یابد، کاهش یافته است که این امر شاید به دلیل نداشتن سرمایه گذاری بلندمدت در دامداری سنتی، بالا بودن هزینه‌های تولید، نداشتن تنوع منابع درآمدی و عدم استفاده از وام و تسهیلات بانکی و فناوریهای نوین در دامداران مسن باشد. همچنین، بین عامل‌های شخصیتی، اقتصادی، ویژگی‌های شغلی، عامل‌های

عامل‌های مؤثر در توانمندی... / امیری و چرمچیان لنگرودی

انگیزشی، اجتماعی، آموزشی و وام دریافتی با توانمندی اقتصادی دامداران، رابطه‌ی مثبت معنی‌داری وجود دارد. یعنی هر چه عامل-های شخصیتی، اقتصادی، ویژگی‌های شغلی، عامل‌های انگیزشی، اجتماعی، آموزشی و وام دریافتی بیشتر باشد، توانمندی اقتصادی دامداران بیشتر می‌شود که لازم است این عامل‌ها و ویژگی‌ها برای افزایش توانمندی اقتصادی دامداران، تقویت گردد. نتایج پژوهش حاجی‌نژاد و نوروزی‌نژاد (۱۴۰۴) نشان داد که شاخص آگاهی و مشارکت بیشترین تأثیر مثبت و مستقیم را بر توانمندسازی اقتصادی زنان دارند. همچنین یافته‌های پژوهش پاشایی (۱۴۰۳) نشان داد که موانع مالی نظیر کمبود سرمایه اولیه، محدودیت‌های اعتباری، نرخ بالای بهره وام‌ها، عدم دسترسی به بیمه‌های مناسب، موانع فرهنگی-اجتماعی شامل مقاومت در برابر تغییرات فرهنگی، نگرش سنتی به کشاورزی و عدم مشارکت از جمله عامل‌های مؤثر در توانمندسازی اقتصادی هستند. بنا بر یافته‌های پژوهش مقدس فریمانی و میرترابی (۱۳۹۸) نیز، بین مشارکت در دوره‌های آموزشی ترویجی و توانمندی اقتصادی رابطه مثبت معنی‌داری وجود داشت. نتیجه پژوهش محمدی یگانه و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که رابطه‌ی معناداری میان افزایش میزان اعتبارات و بهبود شاخص‌های توانمندسازی اقتصادی وجود دارد و فقدان خدمات مالی، توانمندی اقتصادی را محدود می‌کند (Lis et al., 2024 and Malima, 2024). نتایج پژوهش Nazuri et al., (2023) نشان داد که ایجاد ارتباطات و همکاری‌های اجتماعی قوی در جامعه برای ارتقای مؤثر توانمندسازی اقتصادی ضروری است.

نتیجه‌های پژوهش بیانگر آن بود که بین دیدگاه‌های دامداران مرد و زن درخصوص توانمندی اقتصادی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد که با نتیجه پژوهش ذوالفقاری و همکاران (۱۴۰۳) همخوانی ندارد. همچنین، بین دیدگاه‌های دامداران با تحصیلات مختلف درخصوص توانمندی اقتصادی تفاوت معنی‌داری وجود دارد و دامداران مقطع فوق‌دیپلم و بالاتر، بیشترین توانمندی اقتصادی را داشتند که با نتیجه پژوهش‌های ذوالفقاری و همکاران (۱۴۰۳)، کله‌ری و محمدیان (۱۴۰۱) و Chama Didana (2019) همخوانی دارد. افزون بر این، بین دیدگاه‌های دامداران با دام‌های مختلف درخصوص توانمندی اقتصادی تفاوت معنی‌داری وجود نداشت.

یافته‌های مدل‌سازی معادله ساختاری بیانگر آن بود که در عامل شخصیتی، ویژگی‌های شغلی و عامل انگیزشی تأثیر مثبت و معنی‌دار در سطح ۹۹ درصد اطمینان بر توانمندی اقتصادی دامداران داشتند. نتایج پژوهش ذوالفقاری و همکاران (۱۴۰۳) نشان داد که تأثیرگذارترین شاخص‌ها بر گرایش به توانمندی اقتصادی، میل به کارآفرینی، عزت نفس، استقلال طلبی، میل به نوآوری و عدم اعتقاد به تقدیرگرایی، رقابت‌جویی، خودکارآمدی و میل به پیشرفت می‌باشند. همچنین نتایج پژوهش قزلباش و صفا (۱۴۰۳) نشان داد که ضعف پشتیبانی و محدودیت‌های ساختاری، ضعف روحیه کارآفرینانه، بی‌اعتمادی و تعصبات اجتماعی نابجا، طردشدگی و رانده شدن به حاشیه و ضعف شایستگی‌های حرفه‌ای، از عامل‌های بازدارنده توانمندسازی اقتصادی می‌باشند. بیشترین تأثیر کل در توانمندی اقتصادی را، عامل شخصیتی داشت. در متغیر مستقل عامل شخصیتی، میزان اعتماد به نفس دامدار، میزان روحیه انعطاف‌پذیری دامدار، میزان همفکری دامدار با سایرین، میزان همگامی دامدار در کار و رفتار با دامداران دیگر و میزان ریسک‌پذیر بودن دامدار بیشترین تأثیر را داشتند. با توجه به اینکه دامداری در شهرستان سوادکوه شمالی شغلی با ریسک بالا می‌باشد، لازم است که اعتماد به نفس واقعی دامداران را بالا برده و آنها باید انعطاف‌پذیری لازم را در انجام کارها داشته باشند. برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌های مهارتی برای بهبود اعتماد به نفس و روحیه انعطاف‌پذیری دامدار، ضروری است که اجرا شوند. دامداری در این شهرستان کاری گروهی است و دامدار باید با دامداران دیگر همفکری و همگامی داشته باشد. همچنین در متغیر میانجی ویژگی‌های شغلی، به ترتیب میزان طول مدت اشتغال دامدار در دامداری، میزان استرس دامدار از شغل دامداری و میزان آگاهی دامدار از نتایج واقعی فعالیت‌های کاری و بازخورد شغلی بیشترین تأثیر را داشتند. در متغیر میانجی عامل انگیزشی نیز، تشویق و قدردانی برای انجام کار، وجود کار و تلاش برانگیزنده و کسب موفقیت در شغل دامداری، بیشترین تأثیر را داشتند. لازم است مشوق‌های لازم به دامداران منطقه برای تقویت شغلی و موفقیت در دامداری در نظر گرفته شود. افزون بر این، یافته‌های مدل‌سازی معادله ساختاری نشان داد که در متغیر وابسته پژوهش (توانمندی اقتصادی) به ترتیب، میزان دسترسی دامدار به مواد اولیه (کاه، جو، سبوس و کنسانتره)، میزان پس‌انداز درآمد حاصل از دامداری،

میزان سرمایه‌گذاری دامدار در دامداری مانند ساخت بنا، خرید شیردوش و ...، میزان توجه دامدار به جنبه درآمدی شغل دامداری، میزان بهبود کیفیت محصول در دامداری (تولید گوشت و شیر)، میزان آگاهی دامدار از وضعیت بازار محصولات دامی، میزان تنوع شغلی در دامداری (پرورش گوسفند، گاو، بز و ...) و میزان توجه دامدار به تنوع منابع درآمدی، بیشترین تأثیر را داشتند. لازمه رسیدن به پایداری در قیمت دام، کنترل و کاهش هزینه‌های جانبی تولیدی از جمله هزینه بالای خوراک است. به کارگیری تمهیدات لازم جهت حفظ ثبات نسبی قیمت علوفه، می‌تواند از جمله اقدامات اساسی دستگاه‌های مسئول در جهت رفع نگرانی دامداران از آتیه فعالیت خود باشد. ارتقای دانش فنی در به کارگیری و استفاده نهاده‌ها، کارآیی فنی را به مقدار چشمگیری افزایش می‌دهد. تنوع بخشی به درآمدها یکی از راهبردهای مؤثر توانمندسازی اقتصادی دامداران است. دامداران می‌توانند با فروش محصولات فرعی مانند پشم، کود حیوانی یا شیر، وابستگی به فروش مستقیم دام را کاهش دهند. علاوه بر این، ایجاد زنجیره‌های تأمین محلی و استفاده از بازارهای آنلاین برای دسترسی مستقیم به مصرف‌کنندگان نهایی می‌تواند حاشیه سود را بهبود دهد. به نظر می‌رسد توجه صرفاً اقتصادی در قالب پرداخت پول به دامداران جهت توانمندسازی آنها نتوانسته است به نتایج مورد انتظار دست یابد. از جمله موضوعاتی که در فرایند توانمندسازی دامداران کمتر مورد توجه قرار گرفته است بهره‌گیری از عوامل غیراقتصادی در فرایند توانمندسازی اقتصادی مانند عامل-های شخصیتی و انگیزشی می‌باشد.

پیشنهاد می‌شود با برگزاری کلاس‌های آموزشی، میزان اعتماد به نفس، روحیه انعطاف‌پذیری، میزان همفکری و همگامی دامدار در کار و رفتار با دامداران دیگر بویژه دامداران باسابقه و میزان ریسک‌پذیر بودن و کاهش استرس دامدار از شغل دامداری، افزایش یابد. لازم است دامدار از نتایج واقعی فعالیت‌های کاری و بازخورد شغلی اطلاع یابد و اهمیت شغل دامداری و راهکارهای موفقیت در آن را تبیین نمود و انگیزش لازم را برای تلاش برانگیزنده و کسب موفقیت در دامدار ایجاد نمود. ضروری است میزان دسترسی دامدار به مواد اولیه (کاه، جو، سبوس و کنسانتره) را فراهم نمود و به او کمک نمود تا سرمایه‌گذاری لازم را در دامداری مانند ساخت بنا و خرید شیردوش انجام دهد و برای بالا بردن توانمندی اقتصادی دامداران، تسهیلات بانکی کم بهره به دامداران اعطا گردد. بهبود کیفیت محصول در دامداری (تولید گوشت و شیر) اهمیت زیادی دارد و دامدار باید از وضعیت بازار محصولات دامی اطلاع کافی داشته باشد. میزان تنوع شغلی در دامداری (پرورش گوسفند، گاو، بز و ...) و تنوع منابع درآمدی باید مورد توجه قرار گیرد. نیاز به برنامه‌های آموزشی و پژوهشی برای ارتقای دانش و مهارت‌های دامداران و بهبود فرایندهای دامپروری وجود دارد. ایجاد دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های عملی می‌تواند به افزایش توانمندی‌های اقتصادی دامداران منطقه کمک کند. بیمه دام به عنوان یکی از راه‌های تضمین و کاهش ریسک تولیدکنندگان این بخش باید مورد توجه خاص قرار گیرد. لازم است برای تداوم این حرفه در منطقه، برقراری یارانه به نهاده‌های دامی از طرف دولت به بهره‌برداران انجام شود. دشواری در تأمین نهاده‌های دامی به دنبال آزاد سازی قیمت‌ها و حذف ارز ترجیحی از چالش‌های پیش‌روی تولید دام است. تشکیل شرکت‌های تعاونی دامداران و ایجاد ایستگاه جمع‌آوری شیر شهرستان سوادکوه شمالی می‌تواند کمک زیادی به دامداران در زمینه‌های مختلفی مانند تهیه و تدارک نهاده‌های دامی و ماشین‌آلات، تأمین کالاهای اساسی و فنی تولیدکنندگان شیر و گوشت قرمز، تأمین ابزار کار حرفه‌ای اعضا، انجام اصلاح نژاد دام، ثبت مشخصات و رکوردگیری دام‌های شیری، آنالیز و جمع‌آوری شیر خام و روش‌های تأمین نقدینگی اعضای تعاونی نماید.

حامی مالی

بنا به اظهار نظر نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

سهم و نقش نویسندگان در نگارش مقاله برابر می‌باشد.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکت آنها در این مقاله تشکر و قدرانی می‌نمایند.

منابع

- آهنگر، سحر؛ و بابایی، محمد حسین. (۱۴۰۳). تحلیل چالش‌های دستیابی به معیشت پایدار روستاییان شهرستان مهاباد، دوفصلنامه تحقیقات ترویج و توسعه روستایی، ۲(۲)، ۱۴۷-۱۳۰.
- افراخته، حسن؛ خلیفه، ابراهیم؛ فرجی، فاروق؛ و مرادی، ابوالفضل. (۱۳۹۱). تحلیل فضایی توانمندسازی اقتصادی به عنوان بستری برای توسعه روستایی: یک بررسی تطبیقی مورد مطالعه نواحی روستایی در هند و ایران (ناحیه مرو دشت فارس)، همایش ملی توسعه روستایی، رشت.
- پاشایی، پارسا. (۱۴۰۳). مروری بر موانع توانمندسازی اقتصادی در مناطق روستایی: از مشکلات مالی تا چالش‌های فرهنگی و ساختاری، مجله علمی تخصصی علوم انسانی و اسلامی در هزاره سوم، ۸(۴)، ۱۸۹-۲۰۵.
- حاجی‌نژاد، علی؛ و نوروزی‌نژاد، معصومه. (۱۴۰۴). ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی (نمونه موردی: مناطق روستایی شهرستان لنگرود)، جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، ۱۵(۵۴)، ۱۷۴-۱۴۱.
- دلاور، علی؛ و اسدی، رقیه. (۱۳۹۴). کاربرد مدل‌سازی معادلات ساختاری PLS در تبیین اثرات متغیرهای جمعیت شناختی بر هوش مصنوعی با میانجی‌گری بهزیستی ذهنی، فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۶(۲۲)، ۳۹-۱.
- ذوالفقاری، نسرانه؛ فتحی، سروش؛ و مختارپور، مهدی. (۱۴۰۳). بررسی نقش تمایلات فردی به مثابه عاملیت بر توانمندی اقتصادی زنان شهر تهران، فصلنامه علمی مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۲۲(۴)، ۱۱۷-۱۴۹.
- عنابستانی، علی‌اکبر؛ شایان، حمید؛ خسروبیگی، رضا؛ و تقی‌لو، علی‌اکبر. (۱۳۹۲). نقش مشارکت در توانمندسازی اقتصادی نواحی روستایی با تأکید بر بخش کشاورزی، فصلنامه علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی، ۴۴، ۷۳-۹۰.
- قزلباش، آذر؛ و صفاء، لیلا. (۱۴۰۳). واکاوی عامل‌های بازدارنده توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی (مورد مطالعه: شهرستان طارم)، نشریه علمی علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۲۰(۱)، ۲۱۱-۱۹۳.
- کاظمی ماهرورزی، سیماء؛ محبوبی، محمدرضا؛ و عبدالله‌زاده، غلامحسین. (۱۴۰۱). عامل‌های مختلف در نگرش، مهارت و دانش باغداران ساری در زمینه عملیات داشت مرکبات با تأکید بر آموزش‌های ترویجی، فصل‌نامه علمی پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۶۰، ۶۶-۴۸.
- کریمی، علی‌رضا؛ و دانش‌مهر، حسین. (۱۴۰۰). قابلیت‌های سرمایه اجتماعی برای توانمندسازی اقتصادی روستاییان، مورد: روستاهای مرزی شهرستان مریوان، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱۰(۳)، ۷۵-۵۹.
- کلانتری، خلیل؛ شعبانعلی‌فقی، حسین؛ و سروش‌مهر، هما. (۱۳۸۹). بررسی عوامل تسهیل‌کننده و بازدارنده توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی، مجله توسعه روستایی، ۱(۲)، ۱۰۷-۱۲۴.
- کلهری، صابر؛ و محمدیان، فرشاد. (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین دسترسی مالی با توانمندسازی اقتصادی زنان در کشورهای خاورمیانه، زن در توسعه و سیاست، ۲۰(۲)، ۱۸۲-۱۶۵.
- لامعی، ابوالفتح. (۱۳۸۲). مدیریت جامع کیفیت: اصول، کاربرد و درس‌هایی از یک تجربه، طب نوین، چاپ اول تهران.
- مجیبیان، فاطمه. (۱۳۹۸). بررسی نقش مدیریت دانش در تأثیر فناوری اطلاعات بر عملکرد زنجیره تامین در صنعت کاشی ایران، ویژه‌نامه پانزدهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، ۱۵۴-۱۳۷.
- محمدی یگانه، بهروز؛ چراغی، مهدی؛ و احمدی، کبری. (۱۳۹۳). بررسی آثار اعتبارات خرد بر توانمندسازی اقتصادی فقرای روستایی، جغرافیا و توسعه، ۳۵، ۲۳۳-۲۴۷.
- مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان سوادکوه شمالی. (۱۴۰۳). وضعیت دامداری شهرستان سوادکوه شمالی، وزارت جهاد کشاورزی.
- مقدس فریمانی، شهرام؛ و میرترابی، مهدیه‌السادات. (۱۳۹۸). تأثیر دوره‌های آموزشی ترویجی بر توانمندی اقتصادی زنان روستایی عضو صندوق اعتبارات خرد استان سمنان، پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۱۱(۴۹)، ۹۰-۷۱.
- منصورفر، کریم. (۱۳۸۵). روش‌های پیشرفته آماری همراه با برنامه‌های کامپیوتری، انتشارات دانشگاه تهران.
- میدون. (۱۳۹۸). سوادکوه شمالی، کمیته امداد امام خمینی (ره).
- نصرت‌پور، حدیث؛ مهدی‌زاده، حسین؛ و صی‌محمدی، سمیره. (۱۴۰۳). بررسی راهکارهای توانمندسازی حاشیه‌نشینان روستایی شهر ایلام، دو

- Ahadjie, N. & Yao Dzansi, D. (2024). [Small-scale agribusiness as vehicle for empowerment and resilience: Lessons from world vision international, Lesotho](#). International Journal of Management, Accounting and Economics, 11(9): 1285-1308.
- Ali, A. M. & Salisu, Y. (2019). [Women entrepreneurship and empowerment strategy for national development](#). Journal of Economics, Management and Trade, 22(3), 1-13. <https://doi.org/10.9734/JEMT/2019/44828>
- Bayissa, F. W., Smits, J. & Ruben, R. (2018). [The multidimensional nature of women's empowerment: Beyond the economic approach](#). Journal of International Development, 30(4), 661-669. <https://doi.org/10.1002/jid.3268>
- Chama Didana, A. (2019). [Determinants of rural women economic empowerment in agricultural activities: The case of Damot Gale Woreda of Wolaita Zone, SNNPRS of Ethiopia](#). Journal of Economics and Sustainable Development, 10(3): 30-49.
- Cornwall, A. & Brock, K. (2005). [Beyond buzzwords: Poverty reduction, Participation and empowerment in development policy](#). UNRISD, Geneva.
- Drolet, J. (2010). [Women, micro credit and empowerment in Cairo, Egypt](#). International Social Work, 54(5): 629-645. <https://doi.org/10.1177/0020872810382681>.
- Fornell, C. & Larcker, D. F. (1981). [Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error](#). Journal of Marketing Research, 18(1): 39-50. doi: 10.2307/3151312
- Gupta, K. & Yesudian, P. P. (2006). [Evidence of women's empowerment in India: A study of socio-spatial disparities](#). GeoJournal, 65(4): 365-380. DOI:10.1007/s10708-006-7556-z
- Jagtap, M. V. (2021). [An empirical study of women's economic empowerment and involvement in decision making](#). IJTD, 51(1): 39-50.
- Khan, N. & Parashari, A. K. (2023). [Integrated crop-livestock farming system and Its impact on livelihood and sustainability of poor farmers in Bulandshahr District, U.P.](#) International Journal for Multidisciplinary Research, 5, no. 6: 1-15. <https://doi.org/10.36948/ijfmr.2023.v05i06.9098>.
- Lis, L., Nurhayati, S., Kartika, P. & Hafizi Ahsan, M. (2024). [Socio-economic empowerment through community-based sheep farming programs in Islamic rural societies](#). IJTIMAIYYA: Journal Pengembangan Masyarakat Islam, 17(2): 1-24.
- Luttrell, C. & Quiroz, S. (2007). [Linkages between human rights-based approaches and empowerment](#). The platform on livelihoods, equity and empowerment. Poverty-wellbeing.net
- Malhotra, A. & Schuler, S. R. (2005). [Measuring women's empowerment as a variable in international development](#). In Narayan D. (ed) Measuring Empowerment: Cross-Disciplinary Perspectives, pp. 71-88. World Bank: Washington, DC.
- Malima, R. (2024). [Challenges facing rural women in accessing economic empowerment opportunities in Tanzania](#). East African Journal of Arts and Social Sciences, 7(2): 64-72.
- Nazuri, N. S., Rosnon, M. R., Salim, S. S., M., Ahmad, M. F., Suhaimi, S. S. A. & Safwan, N. S. Z. (2023). [Promoting economic empowerment through effective implementation and linking social capital in urban agriculture programs](#). Journal of Law and Sustainable Development, 11(11): 1-24.
- Nunnally, J. C. (1967). [Psychometric theory](#). New York, NY: McGraw-Hill.
- Nunnally, J. C. & Bernstein, I. (1994). [Psychometric theory \(3rd ed\)](#). New York: McGraw-Hill.
- OECD. (2012). [Closing the gender gap](#). Act Now. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264179370-en>
- Parveen, S. & Leonhauser, I. U. (2004). [Empowerment of rural women in Bangladesh: A household level analysis](#). Conference on Rural Poverty Reduction through Research for Development and Transformation. Deutscher Tropentag- Berlin, 5-7 October 2004.
- Reshi, I. A. & Sudha, T. (2023). [The gender pay gap and its impact on women's economic empowerment](#). Morfai Journal, 3(1): 9-16.
- Sivaraman, V. & Devanathan, D. (2021). [Empowerment of rural women in Tamil Nadu through NSS-A study](#). UGC Care Group 1 Journal, 51(1): 24-28.